

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΒΡΑΚΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΣΙΠΟΥΡΑΣ

Οικονόμου Α.^{1*}, Πολύμερος Κ.¹

¹ Τμήμα Γεωπονίας Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Οδός Φυτόκου, Νέα Ιωνία Μαγνησίας, 384 46, Ελλάδα

Περίληψη

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να εντοπίσει και να καταγράψει τις τυχόν επιπτώσεις, που μπορεί να έχει επιφέρει η διαρκώς εξελισσόμενη οικονομική κρίση, σε έναν από τους πλέον δυναμικούς εξαγωγικά κλάδους της Ελλάδας, όπως αυτός των ιχθυοκαλλιεργειών και κυρίως του λαβρακίου (*Dicentrarchus labrax*) και της τσιπούρας (*Sparus aurata*).

Το ελληνικό μερίδιο εξαγωγών στα παραπάνω είδη σε σύγκριση με τα μερίδια εξαγωγών των κυριότερων εισαγωγικών αγορών Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.-28), εκτιμήθηκε κατά το χρονικό διάστημα της δεκαετίας, από το έτος 2006 έως και το έτος 2015, χρησιμοποιώντας τον δείκτη Μεριδίου Εξαγωγών, XS (Export Share).

Οι κύριες ανταγωνιστικές σε εξαγωγές χώρες της Ελλάδας είναι η Ισπανία, η Ιταλία, η Γαλλία και η Τουρκία, ενώ οι κυριότερες εισαγωγικές αγορές της Ε.Ε.-28 είναι η Γαλλία, η Ιταλία, η Ισπανία, η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Αξιολογώντας τα αποτελέσματα της ανάλυσης, μετά από συλλογή και επεξεργασία των συγκριτικών στοιχείων, διαφαίνεται καθαρά πλέον η αρνητική επίδραση της κρίσης στις ελληνικές εξαγωγές του λαβρακίου και της τσιπούρας.

Λέξεις κλειδιά: Αλιευτικά προϊόντα και προϊόντα υδατοκαλλιέργειας, τσιπούρα, λαβράκι ανταγωνιστικότητα, Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Ένωση

*Συγγραφέας επικοινωνίας: Οικονόμου Αθηνά (aoikonom@uth.gr)

THE IMPACT OF THE ECONOMIC CRISIS ON EXPORTS OF GREEK SEA BASS AND SEA BREAM

Oikonomou A.^{1*}, Polymeros K.¹

¹ Department of Ichthyology and Aquatic Environment, University of Thessaly, Nea Ionia Street Fytokou Magnesia, 384 46, Greece

Abstract

The aim of this study is to identify the main impacts of the recent economic crisis, regarding one of the most dynamic export industries of Greece, such as aquaculture and particularly the sea bass (*Dicentrarchus*

labrax) and sea bream (*Sparus aurata*), aquaculture products.

Greek export share in the above two species, relative to their respective shares of main competitive importing markets of European Union (E.U.-28), during the decade from 2006 to 2015 is estimated by using the Export Share index (XS).

Subsequently, exports of sea bass and sea bream of Spain, Italy, France and Turkey (key competitors of Greece) were compared with Greek exports, into the main import markets of the EU-28 which are France, Italy, Spain, Germany and Great Britain.

Evaluating the results of the analysis, after collection and processing of comparable data, it appears most clearly the negative impact of the crisis on Greek exports of sea bass and sea bream.

Keywords: fisheries and aquaculture product, gilt-head sea bream, sea bass, competitiveness, Greece, European Union
*Corresponding author: Athina Oikonomou (aoikonom@uth.gr)

1. Εισαγωγή

Η έννοια της ανταγωνιστικότητας, τα τελευταία χρόνια, έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως στην οικονομική έρευνα και στην οικονομική πολιτική από διαφορετικές οπτικές σκοπιές, αλλά παρατηρείται μικρή συμφωνία αναφορικά με τον ορισμό της. Ο ανταγωνισμός ως έννοια δεν έχει να κάνει μόνο με τον αριθμό των πωλητών σε μια συγκεκριμένη αγορά, αλλά και το μερίδιο της αγοράς που αποκτά ο καθένας σε έναν κλάδο, τη διατηρησιμότητα του μεριδίου αυτού και την κερδοφορία του (Τσακλάγκανος 2004). Ο βαθμός του ανταγωνισμού μιας επιχείρησης μέσα σε μία συγκεκριμένη αγορά εξαρτάται από τους ακόλουθους πέντε βασικούς παράγοντες: α) από τον αριθμό των νεοεισερχόμενων επιχειρήσεων, β) την ύπαρξη υποκατάστατων προϊόντων, γ) τη διαπραγματευτική δύναμη των προμηθευτών, δ) τη διαπραγματευτική δύναμη των αγοραστών και ε) τον ανταγωνισμό μεταξύ των υπάρχουσών επιχειρήσεων στην αγορά. Ο ανταγωνισμός είναι δυναμικός και συνεχώς εξελίσσεται, καθώς νέα προϊόντα, νέοι μέθοδοι μάρκετινγκ, νέες διαδικασίες παραγωγής και νέες αγορές εμφανίζονται (Porter 1998).

Βασικός σκοπός της παρούσας ερευνητικής προσπάθειας είναι η διερεύνηση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στις εξαγωγές της ελληνικής τσιπούρας (*Sparus aurata*) και του ελληνικού λαβρακίου (*Dicentrarchus labrax*). Για το σκοπό αυτό, ερευνήθηκαν οι εξαγωγές της Ελλάδας των δύο παραπάνω προϊόντων προ κρίσης αλλά και κατά τη διάρκεια της κρίσης. Ακολούθως, διερευνήθηκαν οι εξαγωγές λαβρακίου και τσιπούρας της Ισπανίας, της Ιταλίας, της Γαλλίας και της Τουρκίας (των κυριότερων ανταγωνιστριών-χώρων της Ελλάδας), στις κυριότερες εισαγωγικές αγορές της Ε.Ε.-28 δηλ. στη Γαλλία, στην Ιταλία, στην Ισπανία, στη Γερμανία και στο Ηνωμ. Βασίλειο.

Κατά την πορεία της έρευνας συγκεντρώθηκαν τα στοιχεία των εξαγωγών κι αφού αναλυθήκαν τα δεδομένα με τη βοήθεια του δείκτη μεριδίου εξαγωγών (XS), συγκρίθηκαν κι αξιολογήθηκαν τα αποτελέσματα.

2. Υλικά και Μέθοδοι

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία διαφορετικοί δείκτες έχουν χρησιμοποιηθεί από πολλούς ερευνητές για τη διερεύνηση του βαθμού ανταγωνιστικότητας εθνικών οικονομιών, βιομηχανιών, επιχειρήσεων και προϊόντων. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι πιο σημαντικοί από αυτούς:

Σύμφωνα με τους Balassa (1965), Lee (1995), Havrila & Gunawardana (2003) και Polymeros *etal.* (2005), ο δείκτης του Αποκαλυπτόμενου Συγκριτικού Πλεονεκτήματος, RCA (Revealed Comparative Advantage), έχει χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει εάν μία χώρα παρουσιάζει ή όχι συγκριτικό πλεονέκτημα σε έναν συγκεκριμένο κλάδο, τομέα ή προϊόν μέσα από το ρόλο του εμπορίου, χωρίς όμως να αναλύει τις βασικές πηγές αυτού του συγκριτικού πλεονεκτήματος

Ο δείκτης RCA αποτυπώνεται ως εξής:

$$RCA_{ij} = (x_{ij} / X_j) / (x_{iw} / X_w)$$

Όπου, RCA_{ij} είναι ο δείκτης του Αποκαλυπτόμενου Συγκριτικού Πλεονεκτήματος για ένα προϊόν ή τομέα-κλάδο i μιας χώρας j , x_{ij} οι εξαγωγές του προϊόντος ή τομέα-κλάδου i της χώρας j , X_j οι συνολικές εξαγωγές της χώρας j , x_{iw} οι εξαγωγές του προϊόντος ή τομέα-κλάδου i παγκοσμίως, X_w συνολικές εξαγωγές παγκοσμίως.

Ανάλογα με την τιμή του δείκτη, μπορούμε να συμπεράνουμε εάν μία χώρα παρουσιάζει ή όχι συγκριτικό πλεονέκτημα ως προς μία κατηγορία προϊόντων. Επομένως, όταν η τιμή του δείκτη του Αποκαλυπτόμενου Συγκριτικού Πλεονεκτήματος είναι μεγαλύτερη της μονάδας, τότε η υπό μελέτη κατηγορία προϊόντων παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα, ενώ αντίθετα για τιμές μικρότερης της μονάδας παρουσιάζει συγκριτικό μειονέκτημα (Havrila & Gunawardana 2003; Polymeros & Katrakilidis 2008).

Επίσης, ο δείκτης του Μεριδίου Εξαγωγών, XS_i (Export Share), μιας χώρας i για κάποιο προϊόν, τομέα ή κλάδο εξετάζει το μερίδιο εξαγωγών της χώρας i σε σχέση με τις παγκόσμιες εξαγωγές για το συγκεκριμένο προϊόν, τομέα ή κλάδο, εκφραζόμενος ως εξής:

$$XS_i = X_i / \sum_j^n X_j$$

Όπου: X : οι εξαγωγές και n : διαφορετικές χώρες.

Οι τιμές του παραπάνω δείκτη κυμαίνονται από 0 έως 1. Όταν ο δείκτης παίρνει την τιμή 0, τότε η χώρα i δεν έχει καθόλου εξαγωγές για το υπό μελέτη προϊόν, ενώ όταν παίρνει τη μέγιστη τιμή 1, τότε η χώρα i είναι η μοναδική που εξάγει το συγκεκριμένο προϊόν. Ο παραπάνω δείκτης χρησιμοποιείται για να περιγράψει το μέγεθος του πλεονεκτήματος ενός προϊόντος αλλά και το βαθμό εξειδίκευσής του στη συγκεκριμένη αγορά (Han *etal.* 2009).

Στην παρούσα ερευνητική εργασία, οι αξίες των εξαγωγών της τσιπούρας και του λαβρακίου, που χρησιμοποιήθηκαν για μια σειρά ετών (από το 2009 έως και το 2014), προέρχονται από τη Eurostat. Η τσιπούρα και το λαβράκι ανήκουν στη κατηγορία των νωπών ψαριών ή των διατηρημένων με απλή ψύξη και συγκεκριμένα η τσιπούρα με κωδικό "03026995", από το 2012 έχει τον κωδικό "03028530", ενώ το λαβράκι με κωδικό "03026994", από το 2012 έχει τον κωδικό "03028410".

3. Αποτελέσματα - Συζήτηση

Σύμφωνα με προηγούμενες έρευνες, η Ελλάδα κατέχει σημαντική θέση στο εμπόριο των αλιευτικών προϊόντων

(Πολύμερος και συν. 2005α: Πολύμερος και συν. 2005β: Polymeros *etal.* 2005). Ιδιαίτερα, οι εξαγωγές των προϊόντων υδατοκαλλιέργειας της Ελλάδας διαφαίνεται να κυριαρχούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Polymeros & Katrakilidis 2008: Λιόλιου, Πολύμερος & Κατρακυλίδης 2010: Kaimakoudi *etal.* 2014).

Χαρακτηριστικά, για την ελληνική τσιπούρα αποδεικνύεται σε προηγούμενη μελέτη των εισαγωγικών αγορών της Ε.Ε.-27, για το διάστημα της 5ετίας 2009-2013, ότι η θέση της είναι πρώτη σε αξία εξαγωγών και σε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, με μια σχετικά χαμηλή τιμή. Οι κυριότερες εισαγωγικές χώρες είναι η Ιταλία, η Γαλλία, η Πορτογαλία, η Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία και η ανερχόμενη Ρουμανία, ενώ παράλληλα οι κύριες ανταγωνίστριες της Ελλάδας, από όλες τις χώρες παγκοσμίως είναι η Ισπανία, η Τουρκία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Μάλτα και η Κροατία. (Oikonomou & Polymeros 2015).

Παρακάτω παρατίθενται τα συγκριτικά αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, δηλ. της ανάλυσης των δεικτών μεριδίου εξαγωγών σε λαβράκι και σε τσιπούρα, για την Ελλάδα και τις κύριες ανταγωνίστριες της, κατά το διάστημα της 10ετίας 2006-2015.

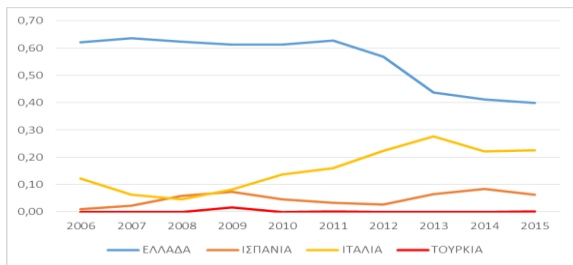
3.1 Αποτελέσματα για λαβράκι

Το 2011 οι ελληνικές εξαγωγές λαβρακίου στη Γαλλία φτάνουν τα 20 εκατ., στην Ιταλία τα 86 εκατ., στην Ισπανία τα 18 εκατ.

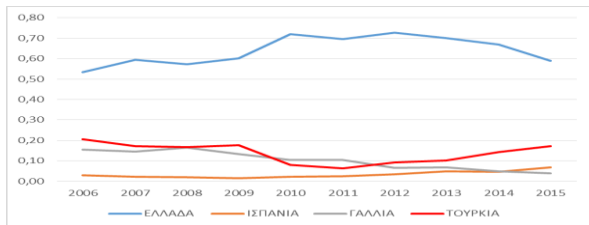
Το μερίδιο εξαγωγών της Ελλάδας σε λαβράκι, στις πέντε κυριότερες αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.-28) και συγκεκριμένα στη Γαλλία, στην Ιταλία, στην Ισπανία, στη Γερμανία και στο Ηνωμ. Βασίλειο, βρίσκεται στην πρώτη θέση είτε με αύξουσα είτε με σταθερή πορεία μέχρι το 2012 και με τιμές 0,50-0,70. Όμως από το 2012-2015 η πτώση του ελληνικού δείκτη XS κατά μέσο όρο σε όλες τις αγορές φτάνει στο 33%. (βλ. Σχ. 1,2,3,4,5)

Αντίθετα, ο δείκτης XS της Τουρκίας εκτινάσσεται μετά το 2012 και στις περισσότερες υπό εξέταση αγορές, ξεπερνά τους δείκτες μεριδίου των υπόλοιπων ανταγωνιστριών δηλ. της Γαλλίας, της Ιταλίας, και της Ισπανίας. Επίσης, από το 2011 και μετά, σε όλες τις υπό εξέταση αγορές (εκτός της Γαλλίας) ο δείκτης αυξάνει σημαντικά, με αποτέλεσμα η Τουρκία να κατατάσσεται στη νούμερο ένα μεγαλύτερη ανταγωνίστρια της Ελλάδας, ιδιαίτερα στην αγορά της Γερμανίας με δείκτη 0,47 και έτσι η Ελλάδα χάνει τη πρωτιά εξαγωγών λαβρακίου στη Γερμανία αλλά και στο Ηνωμ. Βασίλειο με μικρότερο δείκτη.

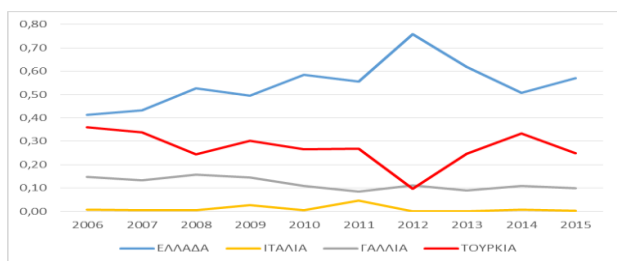
Στην αγορά του Ηνωμ. Βασιλείου ο δείκτης XS της Ελλάδας έχει τη μεγαλύτερη σταδιακή πτώση όλη τη δεκαετία, με τιμές που έπεσαν από το 0,80 στο 0,12 ενώ μόνο από το 2012-2015 η πτώση του δείκτη φτάνει στο 350%. Στην αγορά της Γερμανίας ο δείκτης της Ελλάδας έχει τις χαμηλότερες τιμές από 0,13-0,37 με πτώση από το 2012-2015 στο 185%. Οι δείκτες μεριδίου εξαγωγών XS σε λαβράκι της Ισπανίας, Γαλλίας και Ιταλίας σε καμία αγορά δεν ξεπερνούν το 0,30 μετά το 2009.

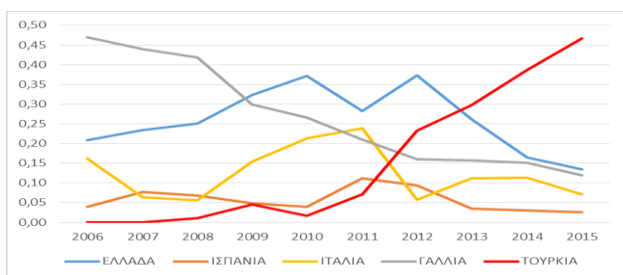
Σχήμα 1. Δείκτης XS για το λαβράκι στην αγορά της Γαλλίας

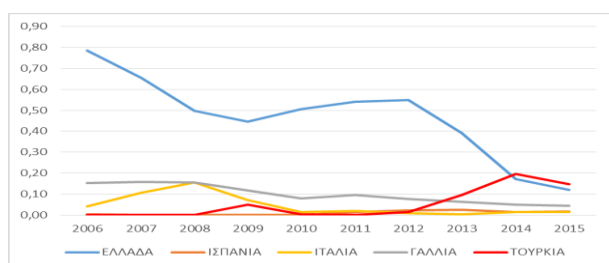
Σχήμα 2. Δείκτης XS για το λαβράκι στην αγορά της Ιταλίας

Σχήμα 3. Δείκτης XS για το λαβράκι στην αγορά της Ισπανίας

Σχήμα 4. Δείκτης XS για το λαβράκι στην αγορά της Γερμανίας

Σχήμα 5. Δείκτης XS για το λαβράκι στην αγορά του Ηνωμ. Βασιλείου

3.2 Αποτελέσματα για τσιπούρα

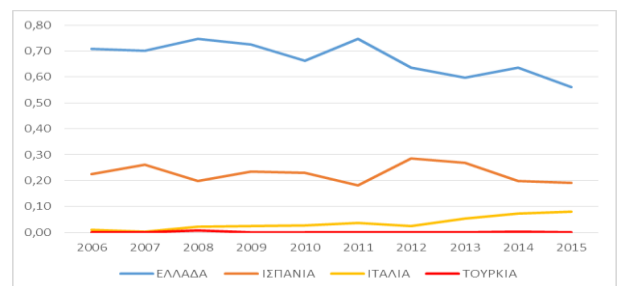
Το 2011 οι ελληνικές εξαγωγές τσιπούρας στην Γαλλία φτάνουν τα 23 εκατ., στην Ιταλία τα 86 εκατ. και στην Ισπανία τα 25 εκατ. Οι τιμές αυτές περιγράφουν το υψηλό πλεονέκτημα εξαγωγών της Ελλάδας παρόλη την οικονομική κρίση, αλλά σίγουρα υπάρχει κάμψη από το

2011-2015, που κατά μέσο όρο στις παραπάνω αγορές φτάνει στο 28%. (βλ. Σχ. 6,7,8,9,10)

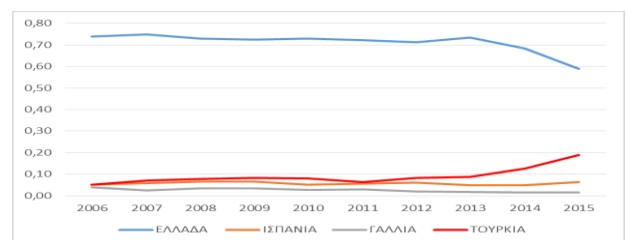
Ο δείκτης μεριδίου εξαγωγών της Ελλάδας σε τσιπούρα, στις πέντε κυριότερες εισαγωγικές αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.-28), κρατάει ξεκάθαρα την πρώτη θέση. Η Ελλάδα από το 2006 μέχρι το 2011 σε όλες τις υπό εξέταση αγορές τσιπούρας έχει είτε μια αύξουσα είτε μια σταθερή πορεία του δείκτη XS με τιμές 0,60-0,75 το 2011 αλλά από το 2012 και μετά, όπως αναφέρεται και παραπάνω παρατηρείται σοβαρή πτώση.

Αντίθετα, ο δείκτης XS της Τουρκίας αυξάνει σημαντικά μετά το 2012 στις περισσότερες αγορές (εκτός της Γαλλίας) και ξεπερνά τους δείκτες των ανταγωνιστριών δηλ. της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Ισπανίας. Επίσης, από το 2011 και μετά, σε όλες τις υπό εξέταση αγορές (εκτός της Γαλλίας) ο δείκτης αυξάνει σημαντικά, με αποτέλεσμα η Τουρκία να κατατάσσεται στη νούμερο ένα μεγαλύτερη ανταγωνίστρια της Ελλάδας, ιδιαίτερα στις αγορές της Ισπανίας με δείκτη 0,64 και της Γερμανίας με 0,38. Έτσι, η Ελλάδα μετά από πολλά χρόνια χάνει τη πρωτιά εξαγωγών τσιπούρας στις αγορές της Ισπανίας και της Γερμανίας.

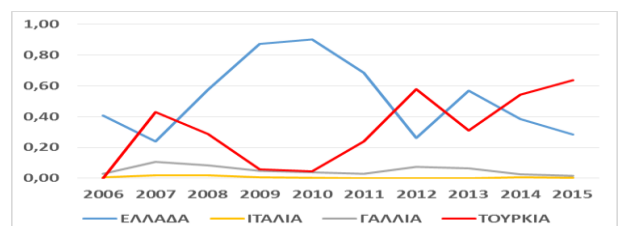
Στις αγορές της Ισπανίας και του Ηνωμ. Βασιλείου ο δείκτης της Ελλάδας έχει μεγάλη διακύμανση τιμών από 0,26-0,90, ενώ οι τιμές πέφτουν σημαντικά από το 2011-2015 κατά 138%. Στην αγορά της Γερμανίας ο δείκτης της Ελλάδας έχει τις χαμηλότερες τιμές από 0,19-0,64, με πτώση το 2012-2015 στο 237%. Οι δείκτες μεριδίου εξαγωγών XS της Ισπανίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας δεν ξεπερνούν το 0,30 σε καμία αγορά, μετά το 2007.

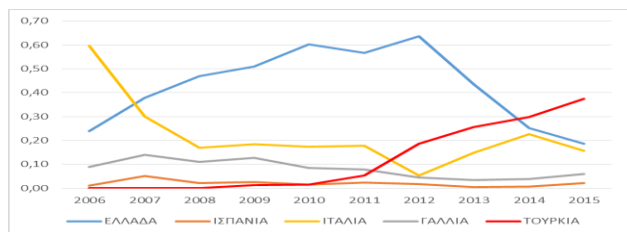
Σχήμα 6. Δείκτης XS για την τσιπούρα στην αγορά της Γαλλίας

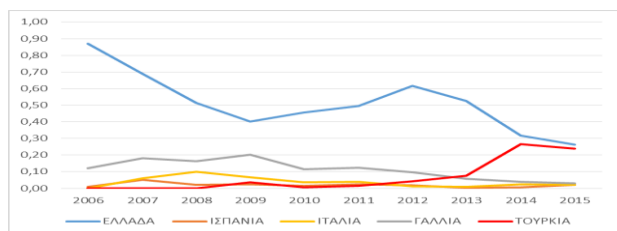
Σχήμα 7. Δείκτης XS για την τσιπούρα στην αγορά της Ιταλίας

Σχήμα 8. Δείκτης XS για την τσιπούρα στην αγορά της Ισπανίας

Σχήμα 9. Δείκτης XS για την τσιπούρα στην αγορά της Γερμανίας

Σχήμα 10. Δείκτης XS για την τσιπούρα στην αγορά του Ηνωμ. Βασιλείου

4. Συμπεράσματα

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι, η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τις εξαγωγές του ελληνικού λαβρακίου και της ελληνικής τσιπούρας και στις πέντε κυριότερες αγορές της Ε.Ε.-28, διότι από το 2012 υπάρχει σημαντική πτώση. Βέβαια, παρ' όλη την πτώση στις εισαγωγικές αγορές της Γαλλίας, της Ιταλίας, και της Ισπανίας, η Ελλάδα κρατά ακόμη την πρώτη θέση εξαγωγών, με υψηλό δείκτη μεριδίου XS, όμως η ανταγωνίστριά της Τουρκία κερδίζει την πρώτη θέση στις αγορές της Γερμανίας και του Ηνωμ. Βασιλείου για το λαβράκι. Αντίστοιχα για την τσιπούρα, στις εισαγωγικές αγορές της Γαλλίας, της Ιταλίας, και του Ηνωμ. Βασιλείου, η Ελλάδα κρατά ακόμη την πρώτη θέση εξαγωγών, με υψηλό δείκτη μεριδίου XS, όμως η ανταγωνίστριά της Τουρκία κερδίζει την πρώτη θέση στις αγορές της Γερμανίας και Ισπανίας.

Βιβλιογραφία

- Λιόλιου Μ., Πολύμερος, Κ. και Κατρακυλίδης, Κ. (2010). Η δυναμική των ελληνικών εξαγωγών προϊόντων ζωικής προέλευσης στην αγορά της Ε.Ε. Πρακτικά 10ου Πανελληνίου Συνεδρίου Αγροτικής Οικονομίας, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Γράφημα, σελ. 487-495.
- Τσακλαγκάνος Α. (2004). Βασικές αρχές του Μάρκετινγκ. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη.
- Balassa B. (1965). Trade liberalization and revealed comparative advantage. *The Manchester School of Economic and Social Studies*, 1, pp. 99 -123.
- Han, X., Wen, Y., Kant, S. (2009). The global competitiveness of the Chinese wooden furniture industry. *Forest Policy and Economics*, 11, pp. 561–569.
- Havrila I. and Gunawardana P. (2003). Analysing Comparative Advantage and Competitiveness: an Application to Australia's Textile and Clothing Industries. *Australian Economic Papers*, 42(1), pp.103-117.

- Kaimakoudi E., Polymeros K. and Batzios Ch. (2014). Investigating export performance of Balkan and Eastern European fisheries sector. *Elsevier, Procedia Economics and Finance*. Reference: FINE576. DOI:10.1016/S2212-5671(14)00023-9. (2014), pp. 219-230. *The Economies of Balkan and Eastern Europe Countries in the Changed World (EBEEC 2013)*.
- Lee J. (1995). Comparative Advantage in Manufacturing as a Determinant of Industrialization: the Korean Case. *World Development*, 23(7), pp. 1195-1214.
- Oikonomou A. and Polymeros K. (2015). Analyzing the Competitiveness of the Greek Sea Bream Exports in the European Union Market. *Journal of Global Economics*, Volume 3, (2), pp. 1-10.
- Polymeros K. and Katrakilidis K. (2008). The Dynamic Characteristics of Competitiveness in the E.U Fish Market. *The International Journal of Economic Issues*, Volume 1, (1), pp. 25-42.
- Polymeros K., Mattas K. and E. Tsakiridou (2005). Assessing the Competitiveness of E.U Mediterranean Fisheries and Aquaculture Industries. 95th Seminar of the European Association of Agricultural Economists (EAAE), *The Economics of Aquaculture with Respect to Fisheries*, Civitavecchia (Rome).
- Porter M. (1998). *The Competitive Advantage of Nations: with a new introduction*. London: Macmillan Press, pp. 11-15, 33-39, 602.
- EUROSTAT (2016). <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>: Εισαγωγές και Εξαγωγές προϊόντων από και προς την Ε.Ε.-27. (Πρόσβαση Απρίλιος 2016).